Allianssin lausunto valtion talousarvioesityksestä vuodelle 2022

Asia: HE 146/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2021

Teema: Nuorisotyön tilanne ja haasteet ensi vuodelle, mm. nuorten osallisuuden vahvistaminen, työpajatoiminnan ja etsivän nuorisotyön tarve ja resurssit

Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi ry edistää nuorten osallisuutta yhteiskunnassa sekä kouluttaa, palvelee ja tuo yhteen järjestöissä, kunnissa ja seurakunnissa työtä tai vapaaehtoistyötä tekevät nuorisoalan toimijat. Allianssin jäseninä on yli 140 nuorisojärjestöä ja muuta nuorisoalalla toimivaa yhteisöä - käytännössä kaikki Suomessa toimivat nuorisoalan järjestöt.

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaostolle,

Kiitämme jaostoa mahdollisuudesta lausua otsikkoasiassa. Lausunnolle toimitetussa talousarvioesityksessä nuorisotyön rahoitusta esitettiin väheneväksi Veikkaus Oy:n tuottojen laskun takia 4,6 milj. euroa verrattuna vuoden 2021 varsinaiseen talousarvioon. Hallitus kuitenkin tiedotti perjantaina 15.10.2021, että se tulee kompensoimaan rahapelitoiminnan tuottojen laskun yleisistä budjettivaroista.

Nuorisoala on tyytyväinen leikkausten perumiseen, sillä nuorisotyöstä leikkaamisella olisi erittäin kielteisiä vaikutuksia nuorten hyvinvointiin sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. Nuorisotyössä suuria inhimillisiä onnistumisia ja taloudellisia säästöjä voidaan saada aikaan pitkäjänteisellä, vakaalla työllä nuorten hyvinvoinnin puolesta. Suuri osa työstä - erityisesti järjestöjen työ - on vapaaehtoisuuteen perustuvaa. Tässä mielessä valtionavustuksilla on suuret kerrannaisvaikutukset: avustuksilla aikaan saatava pieni määrä ammattimaista toimintaa, rakenteita ja aineellisia resursseja voi mahdollistaa suuren määrän vapaaehtoistoimintaa. Vastaavasti pienikin leikkaus avustuksissa voi kertautua toiminnan määrässä, kun se leikkaa vapaaehtoistoiminnan edellytyksiä[1].

Katsomme, että nuorisotyön budjetti tulisi kattaa yleisistä budjettivaroista ja kytkös nuorisoalan rahoituksen ja rahapelitoiminnan tuottoihin tulee purkaa. Nuorisotyön merkitys yksilölle ja yhteiskunnalle tunnustetaan laajalti myös hallitusohjelmassa, jossa sitoudutaan kompensoimaan vähenevien Veikkaus-tuottojen vaikutus

[1] Tätä mekanismia kuvaa nyrkkisääntö siitä, että yksi vapaaehtoistoimintaan sijoitettu euro tuottaa noin kuuden euron verran arvoa yhteiskunnalle. Tämä on todennettu esimerkiksi Helsingin yliopiston Ruralia instituutin raportissa: Laasanen, Juhani (2011) Vapaaehtoistyön kansantaloudelliset vaikutukset. Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti. Verkkoviite: https://helda.helsinki.fi/handle/10138/225281. Viitattu: 27.10.2021

nuorisotoiminnalle. Nuorisotyöstä ja -toiminnasta leikkaamisella olisi erittäin merkittävä yhteiskunnallinen vaikutus sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. Hyvinkin pienillä avustuksilla toimintaansa pyörittäville nuorisojärjestöille leikkaukset saattavat tarkoittaa koko toiminnan lakkauttamista. Samoin kuntien nuorisotyön valtionosuudet ovat jo nyt erittäin vähäisiä kunnan muihin sektoreihin verrattuna, eivätkä kestä enää leikkauksia.

Rahapelien tuotoilla toimivien tahojen tulevaisuutta selvittänyt Erkki Liikasen johtama työryhmä päätyi kannattamaan edunsaajien siirtämistä valtion menokehyksiin. Liikasen ryhmän jatkotyöskentelyn lopputuloksineen on luvattu valmistuvan tämän vuoden loppuun mennessä, mutta hankkeen parlamentaariseen seurantaryhmään kuuluvia edunsaajien edustajia ei ole vieläkään kutsuttu koolle. Allianssi toivoo työskentelyn ripeytyvän pikimmiten.

Nuorten hyvinvointi ja koronakriisi

Suomessa on noin miljoona nuorta. Useat tutkimukset osoittavat, että nuoret Suomessa voivat pääosin hyvin, mutta hyvinvointi eriytyy[2]. Eriarvoistuminen näkyy taloudellisena, terveydellisenä, sosiaalisena, koulutuksellisena kysymyksenä.

Suomessa on arvioitu olevan noin 60 000 pysyvästi syrjäytynyttä nuorta ja nuorten syrjäytymisuhka on koronakriisin myötä vain kasvanut. Valtiontalouden tarkastusvirasto arvioi jo vuonna 2007[3] että yhden nuoren syrjäytyminen työmarkkinoilta maksaa yhteiskunnalle noin miljoona euroa nuoren eliniän aikana.

Nuoret ovat kantaneet korona-ajan taakkaa: kasvun ja kehityksen kannalta olennainen yhteys ikätovereihin katkesi, kun oppilaitokset suljettiin. Myös harrastukset loppuivat, kesätyöt kaikkosivat ja tulevaisuus muuttui kertaheitolla epävarmaksi. Huolta herättää myös se, että myös siirtymä työelämään näyttää monelta nuorelta peruuntuneen. Työ- ja elinkeinoministeriön työllisyyskatsauksen mukaan nuoria alle 25-vuotiaita työttömiä oli syyskuussa 29 410. Luku on noin 23 prosenttia vähemmän kuin vuosi sitten vastaavana ajankohtana, mutta edelleen noin 5 % korkeampi kuin kaksi vuotta sitten ennen koronakriisiä. Erityisen huolestuttavaa on nuorten alle 25-vuotiaiden pitkäaikaistyöttömien määrä, joka oli syyskuussa 4914. Vuodessa nuorten pitkäaikaistyöttömien määrä on kasvanut lähes 58 prosentilla.

Heikentyvän huoltosuhteen Suomella ei ole varaa siihen, että nuorten siirtymät työmarkkinoille vaikeutuvat. Samanlaiseen tulokseen tuli keväällä 2020 myös Martti

[2] Esimerkiksi nuorisobarometrit kuvaavat tätä kehitystä. Verkkoviite: https://tietoanuorista.fi/nuorisobarometri/
[3] Valtiontalouden tarkastusviraston toiminnantarkastuskertomus 146/2007.Nuorten syrjäytymisen ehkäisy. Verkkoviite: https://www.vtv.fi/julkaisut/nuorten-syrjaytymisen-ehkaisy/ Viitattu 28.10.2021

Hetemäen johtama korona-exit -työryhmä[4], joka totesi koronakriisillä olevan *"pitkäkestoisia vaikutuksia nuorten sukupolvien tulokehitykseen. Tämän takia koronakriisin jälkihoidossa tulee kiinnittää erityistä huomiota nuorten työllistymiseen ja hyvinvointiin sekä myös laajemmin koulutustasoon, jatkuvan oppimisen mahdollisuuksiin ja koulutuspaikkojen määrään".*

Koronakriisi on vaikuttanut merkittävästi nuorten hyvinvointiin. Nuorisobarometrissa mitattu 15-25 -vuotiaiden nuorten tyytyväisyys omaan elämäänsä laski vuoden 2020 aikana merkittävästi. Kouluarvosanalla mitaten nuorten tyytyväisyys elämäänsä laski 8,5:stä vain 8,0:aan. Näin nopeat muutokset eivät ole tavallisia, eikä näin suurta muutosta ole havaittu Nuorisobarometreissa kertaakaan sitten vuonna 1997 alkaneen elämään tyytyväisyyden seurannan.

Allianssin ja MTV Uutisten kyselyyn keväällä 2021 vastanneista nuorista 75 % kertoi pandemia-ajan heikentäneen henkistä hyvinvointiaan.[5] Myös nuorisoalan ammattilaiset ovat samoilla linjoilla: 87 % Allianssin ja MTV Uutisten kyselyyn vastanneista alan ammattilaisista näkee nuorten syrjäytymisriskin kasvaneen korona-aikana.[6] Nuorten psyykkinen pahoinvointi näkyy myös mielenterveyshoitoon hakeutumisen jyrkkänä kasvuna: Helsinki GSE:n Tilannehuoneen raportin mukaan mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöihin liittyvät julkisen perusterveydenhuollon käynnit ovat kasvaneet selvästi 15–29-vuotiaiden keskuudessa loppuvuoden 2020 ja vuoden 2021 aikana kahteen edellisvuoteen verrattuna. Nuorten käyntejä oli toukokuussa 2021 lähes 25 per 1000 asukasta, kun 30-65 -vuotiaiden käyntejä oli vain alle 15 per 1000 asukasta.[7]

Nuorten osallisuuden vahvistaminen

Nuorten eriarvoistuminen on kiihtynyt. Erityinen haaste on, että heikko asema näyttää periytyvän. Syrjäytymisen taustalla vaikuttavat nuorten perhetaustaan liittyvät tekijät –

---

[4] Koronakriisin jälkihoito ja jälleenrakennus: Exit- ja jälleenrakennustyöryhmän 2. vaiheen raportti. Verkkoviite: https://valtioneuvosto.fi/-/10616/exit-ja-jalleenrakennustyoryhma-suomen-tie-ulos-koronakriisista-vaatii-pitkajanteisyytta-ja-ketteryytta. Viitattu: 28.10.2021

[5] Allianssin ja MTV Uutisten kysely nuorille. Verkkoviite: https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/mtv-n-kysely-paljastaa-koronarajoitusten-rajut-vaikutukset-nuoriin-ahdistaa-paljon-enemman-kaikki-syntyyko-suomeen-korona-ajan-sukupolvi/8054434. Viitattu 28.10.2021.

[6] Allianssin ja MTV Uutisten kysely nuorisoalan ammattilaisille. Verkkoviite: https://alli.fi/nuorisoalan-ammattilaiset-arvioivat-nuorten-syrjaytymisriskin-kasvaneen-merkittavasti-selvisi-mtvn-ja-allianssin-kyselysta-samaan-aikaan-alan-rahoitus-vaakalaudalla/. Viitattu 28.10.2021.

[7] Helsinki GSE Tilannehuone: Koronapandemia ja mielenterveyserot eri sosioekonomisissa ryhmissä. Verkkoviite: https://www.helsinkigse.fi/corona/koronapandemia-ja-mielenterveyserot-eri-sosioekonomisissa-ryhmissa/. Viitattu 28.10.2021.

vanhempien matala koulutustaso, päihde- ja mielenterveysongelmat, pitkäaikainen toimeentulotuen tarve sekä perherakenteen muutokset. [8]

Eriarvoistumiskehitys vaikuttaa myös nuorten osallisuuteen. Jokaisen nuoren on koettava, että hän on osallinen niin lähiyhteisöissään kuin laajemminkin yhteiskunnassa, ja että hän voi vaikuttaa niiden toimintaan. Nuorisobarometrin mukaan nuoret ovat aiempaa kiinnostuneempia politiikasta ja yhteiskunnallinen aktiivisuus on kasvanut, mutta kiinnostus on eriytynyttä. Nuoret äänestävät kaikissa vaaleissa muita ikäryhmiä vähemmän, jolloin myös nuorten ääni kuuluu päätöksenteossa muita vähemmän. Kuntavaaleissa 2021 vain 35,4 prosenttia 18-24-vuotiaista äänesti ja valittujen kunnanvaltuutettujen keski-ikä oli 51 vuotta.

Nuorten osallisuus tarvitsee aikuisten tukea, ja nuorten parissa toimivilla aikuisilla tulee olla osaamista ja resursseja tukea nuorten osallisuutta. Nuorten osallisuus edellyttää monikanavaisuutta. Tarvitaan lakiin kirjattuja vaikuttamisryhmiä, nuorten järjestötoimintaa, osallistuvaa budjetointia ja yhteiskehittämistä. Erityisesti haavoittuvassa asemassa olevat nuoret tarvitsevat tukea ja uudenlaisia kuulemisen malleja saadakseen äänensä kuuluviin. Lapsivaikutusten arvioinnin käyttöönotto ensimmäistä kertaa vuoden 2022 valtion talousarviossa on tärkeä askel kohti politiikkaa, jossa päätöksentekoa pyritään tarkastelemaan myös lasten ja nuorten kannalta. Lapsi- ja nuorivaikutusten arvioinnista viestimistä ja koulutusta aiheeseen tulee lisätä, jotta asia tulee tunnetummaksi ja myös muut julkishallinnon tahot Suomessa ryhtyvät toteuttamaan lapsi- ja nuorivaikutusten arviointia.

Työpajatoiminnan ja etsivän nuorisotyön tarve ja resurssit

Työpajatoiminnan ja etsivän nuorisotyön merkitys on nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä. Tarve tälle työlle on kasvanut etenkin koronapandemian takia. Marinin hallitus on ohjelmassaan sitoutunut vahvistamaan etsivän nuorisotyön ja työpajatoiminnan toiminnallisia ja taloudellisia edellytyksiä. Tätä tukee päätös siirtää etsivän nuorisotyön rahoitus kokonaan valtion budjettiin. Edelleen on huolehdittava siitä, että etsivän nuorisotyön perusrahoitus nostetaan pysyvästi vähintään vuoden 2019 tasolle.

Myös nuorten työpajatoiminnan toimintaedellytyksiä ja rahoitusta tulee vahvistaa. Työpajojen avustussummaa tulee nostaa suhteessa valtionapukelpoisten organisaatioiden määrän kasvuun. Koulutukseen ja työmarkkinoille sijoittumiseen tukea tarvitsevia nuoria ja aikuisia on koronaepidemian myötä aiempaa enemmän. Erityisesti tarvetta on matalimman kynnyksen työpajapalvelulle, kuten starttivalmennukselle. Vahvistamalla starttivalmennuksen valtionavustusta 2 miljoonalla eurolla, tarjottaisiin

[8]Suomalaisten hyvinvointi 2018. THL 2020. Verkkoviite. https://www.julkari.fi/handle/10024/137498. Viitattu 28.10.2021

vaikeimmassa asemassa oleville nuorille matalan kynnyksen elämänhallintaan keskittyvää palvelua.

Sote-lakien yhteydessä eduskunta hyväksyi lausuman, jossa työpajojen lainsäädännön uudistamisen tarpeista tehdään selvitys. Kunnallisissa työpajoissa eletään epävarmuudessa, kun sote-uudistuksen myötä niiden mahdollisuus järjestää kuntouttavaa työtoimintaa ja sosiaalista kuntoutusta ollaan kieltämässä. Selvityksen toimeenpano on aloitettava viipymättä.

Yhteenveto

Talousarvioesityksessä olennaista kaikkien jaoston kysymyksiin liittyvien aiheiden osalta on rahoituksen tason turvaaminen. Nuorisoalan rahoituksen turvaamiseksi yksi olennainen toimi vuoden 2023 budjettia kohden valmistauduttaessa on rahoituksen katteen siirtäminen valtion yleiseen budjettiin. Lisäksi uutta mallia rahapelituotoilla kustannettujen toimintojen rahoittamisesta pohtivan hankkeen parlamentaariseen seurantaryhmän toiminnan aloittamista on kiirehdittävä.

Koronakriisin myötä nuorisotyön ja nuorisoalan yhteiskunnallinen merkitys on aiempaa tärkeämpi. Edellytys laadukkaalle, vaikuttavalle ja onnistuneelle nuorisotyölle on, että siihen uskalletaan käyttää rahaa. Toivomme jaoston huomioivan lausunnossaan nuorisotyön kasvavan tarpeen koronakriisin jälkeisessä jälleenrakennuksessa ja vaativan nuorisotyön perusrahoituksen kasvattamista, joka on nähdäksemme vaikuttavin tapa ehkäistä nuorten syrjäytymistä. Eduskunnan tulee kohdentaa rahoitusta erityisesti nuorisoalan tekemään nuorten pitkäjänteiseen kohtaamiseen ja tukemiseen.

Helsingissä 28.10.2021

Elisa Gebhard
Puheenjohtaja

Anna Munsterhjelm
Toiminnanjohtaja

Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi ry

Lisätiedot:
Katja Asikainen, vaikuttamistyön päällikkö
katja.asikainen@alli.fi / 044 31 41324